

26. HERALDICKÝ DOPIS.

O československých dekoracích. K tomu, co již bylo v Heraldických dopisech uveřejněno o této věci, chtěl bych ještě dodat několik slov. Co se týká organizační stránky, je sice pravda, že řady původně měly a namnoze dosud mají povahu korporace a že by zajisté posloužilo významu čs. řádů, kdyby měly svůj majetek, svou funkci, řekněme v péči o válečné a politické poškozence, své místnosti v Památníku odboje, v Invalidovně nebo dokonce na pražském Hradě, a hlavně svou radu čili kapitolu, avšak to vše snad časem přijde a zatím stačí, že tyto počty mají název řádů a přiměřenou stupnici hodnosti. Jen pokud tyto názvy hodnosti ještě nejsou zavedeny, tedy zejména u řádu Bílého lva za vítězství, bude třeba je časem stanovit.

Co se týká výtvarné stránky, není správný názor, že by se na řádové odznaky a stuhy vztahovalo pravidlo o kovu a barvě. Naopak dějiny učí, že když koncem XVII. stol. přestal do té doby jediný způsob jednobarevných stuh, vznikly četné stuhy dvoubarevné, na př. uherský Sv. Štěpán, červený a zelený; že podobné kombinace jsou u řádových křížů, na př. řád Sv. Ludvíka, zlatý a bílý; a že konečně oděvní odznaky (hvězdy) se tomuto pravidlu vymykají docela. Ty bývaly vyšity, zejména ve Francii, jen kovem, zlatem a stříbrem. Návrh na řád Žižkův zaslouží tedy kritiky ne proto, že oděvní odznak (hvězda) tohoto řádu by byl zlatý a stříbrný, bez emailu, ač ovšem i na hvězdě, jako u Bílého lva, se email líbivě uplatní, nýbrž proto, že kromě hvězdy není navržen odznak (hvězdice na stuze), na němž je email téměř nezbytný, a pak ovšem pro nelíbivou podobu navržené hvězdy a portrétu na ní.

Hlavní chybou dosavadního postupu u nás je, že jsou dotazováni hlavně sochaři. Sochař je přední osobou při vzniku medaile, ač i tu Revoluční medaile z r. 1918 učí, že dobrý sochař může být špatným tvůrcem dekorace. Zato při tvorbě řádového odznaku hlavní osobou je heraldik, tedy znalec osvědčených vzorů organizační a výtvarné úpravy řádů. Po něm má hlas malíř, neboť řádová dekorace není volně stojící plastika, nýbrž dvojrozměrná, plochá, nošená na oděvu, tedy ozdoba řešená kresebně a barevně. A pak teprve přijde ne tak sochař jako rytec, který vytvoří razidla pro výrobu dekorací. Toto pořadí nebylo u nás zachováno a odtud pocházejí nedostatky našich návrhů.

Další příčinou těchto nedostatků bylo nepochopené napodobení sovětských vzorů. Úmysl napodobit tyto vzory byl dobrý, protože dnešní sovětská řádová soustava opouští nemístné novoty a vrací se k osvědčeným vzorům, zejména k odznakům na stuze. Místo těchto odznaků měly být napodobeny sovětské vojvodcovské řádové hvězdy. Že tyto hvězdy, tedy oděvní dekorace, jsou jen kovové, je ve smyslu starých vyšitých vzorů docela pěkné, ale jejich napodobením byly navrzeny věci, které spíše připomínají německá Sturmabzeichen nebo naprosto nezdařenou řádovou dekoraci Deutsches Kreuz. Místo toho by bylo správné v zásadě podržet obvyklou evropskou řádovou stupnici a tedy nižším třídám přidělit odznak (emailový) na stuze, vyšším pak hvězdu (snad kovovou).

V jedné věci ovšem sovětská soustava zasluhuje napodobení, a na tu právě tvůrce našich návrhů ne-

pomyslili. Tak jako všechny dekorace starorežimní Francie měly stejný základní tvar (maltský kříž se zlatými lilijemi v úhlech), tak také mají všechny nebo skoro všechny sovětské řady společný základní tvar: pěticípou hvězdu. Takový společný rys všech řádů téhož státu je velmi vhodný a naše Republika jej má hotový ve zlatých lipových listech, které zdobí, a to překrásně, úhly řádu Bílého lva a které jsou součástí jak českého královského klenotu, tak velkého znaku Československé republiky. Bylo by bývalo možno kromě toho zvolit tvar maltského kříže, který je společný staročeskému řádu křížovníckému a Českému kříži z roku 1814. Ale když už se tak nestalo, možno podržet tvar pěticípé hvězdice se zlatými lipovými listy v úhlech; ovšem pro ostatní nové řady by se místo trojklaného tvaru ramen řádu Bílého lva lépe hodil líbivější tvar dvojklaný, známý z odznaků Čestné legie, americké Záslužné legie a j. řádů.

Tato hvězdice by na odznacích řádu Sokola podržela modrou barvu, bíle lemovanou, kterou svému řádu stanovil sám jeho slavný tvůrce generál Štefánik; stuha tohoto řádu by byla červená čímž by celek dal státní trikoloru a stuha by se vhodně odlišila od stuhy Bílého lva. Hvězdu vyšších tříd tohoto řádu by tvořila hvězdice, provedená ve stříbře se zlatými listy. Na rubu odznaku a na hvězdě by byl umístěn sokol, Štefánikem zvolený populární symbol; na líci odznaku by byla hlava hrdiny samého. Podobně na odznaku nižších tříd řádu Žižkova by byla hlava slepého hrdiny, hvězdice by patrně měla barvy historické řádové stuhy, červenou, černě lemovanou. Ačkoli totiž to nejsou barvy Husitů, přece byli za ně v legiích přijaty a tím pro řádový ober posvěceny. Vyšší třídy řádu Žižkova by zase měly kovovou hvězdu jako oděvní, t. j. připínací dekoraci.

Při tom by byl ten rozdíl, že Štefáníkův řád Sokola jakožto záslužný řád vojenský (s mečí) i civilní by měl, podle vzoru vojenského a civilního oddílu řádu Bílého lva, pět obvyklých tříd s obvyklými dekoracemi. Zato válečný oddíl nejvyššího čs. řádu, t. j. řád Bílého lva za vítězství, má tři třídy, které by posloužily také za vzor třem třídám druhého čs. válečného řádu, totiž Žižkova. Tedy nejnižší třídě patří odznak (emailovaný) na stuze, druhé třídě patří připínací hvězda stříbrná, první třídě připínací hvězda zlatá.

Nutno připomenout, že řád Bílého lva má svou přičleněnou medaili, která je velmi hezká; jest určena důstojníkům, kteří sice nezasluhují Válečného kříže, ale přece se osvědčili v boji. Bohužel dosud nebyly vydány směrnice pro udělení této medaile. Řád Žižkův medaile nepotřebuje, neboť naše armáda má řadu medailí, z nichž jedna, totiž Pamětní medaile zahraničního vojska, barvou stuhy velmi půvabně připomíná Žižkův řád. Měla by však být pro odměnu skromnějších zásluh zřízena medaile druhého čs. záslužného řádu, totiž Štefáníkova řádu Sokola.

Naše Republika má možnost si vybudovat uspokojivý, ba vzorný systém dekorací a budou-li k tomuto dílu přizváni odborníci, bude tato možnost uskutečněna ke cti a dobru všeho státu.

Karel Schwarzenberg.

Heraldika v tisku. Měsíčník *Přehled* z 1. října 1945 otiskl kresbu odznaku čs. 311. peruti Royal Air Force. Uprostřed kruhu zavrcholeného britskou korunou je cep zkřížený s řemídkem - husitské zbraně. — Ministerstvo informací počalo 5. října vydávat týdeník *Alliance* v anglické řeči, určený americkým vojínům, dle cílů republiky; jeho záhlaví jest ozdobeno malým znakem Republiky a devisou *Truth Prevails* - Pravda vítězí. Kresba znaku se tu příznivě liší od velké většiny, ba téměř ode všech kreseb malého znaku Republiky tím, že obrys srdečního štítu je shodný s tvarem štítu hlavního. — Týdeník *Svět práce* z 11. října otiskl reprodukcii pečeti Karlovy university. Týž list z 25. října uveřejnil článek J. Weniga „Zárný symbol šesti století“; článek pojednající o korunovacích klenotech je provázen kresbou českého lva a Svatováclavské koruny s říšským jablkem. — *Svobodný zítřek* z 11. října obsahuje báseň K. M. Zaháňského „Staroměstská radnice“, provázenou kresbou znaku hl. m. Prahy, nevalně zdařilou. Totéž číslo přináší povídku F. Klátily „O Petrovi“; titul povídky jest ozdoben obrázkem pětiperlové koruny a štítem s kočičí hlavou. — Týdeník *Československá žena* z 23. října přináší na 1. str. obraz vlajky presidenta Republiky, provázený kresbou štítu s vepsanými slovy „... a zvítězila“ (totiž pravda podle státního hesla). Strana 3 téhož čísla jest ozdobena podtitkem fotografie českého lva z průčelí žižkovského Památníku odboje (jemuž lze vytknout, že není korunovaný). Týž sešit *Československé ženy* doprovodil článek „Ženy v soc. péči hl. m. Prahy“ kresbou velkého znaku hl. města Prahy. — G. N. Bakardžiev v článku „O musejní školu“ ve *Svobodných novinách* z 23. října navrhuje zřízení musejní školy a přimlouvá se, aby na ní bylo vyučováno také heraldice. Týž list z 28. října uveřejnil článek K. Málka „O čs. trikoloru“; na tento článek odpovídá rovněž v *Svobodných novinách* 31. října Prof. Dr. Čáda statí „Omyl omluvitelný“. Oba tyto články jsou částí veřejné diskuse o pořadí barev v čs. trikoloru; o této věci přineseme v některém z příštích Heraldických dopisů zvláštní článek, jímž se pokusíme rozřešit otázku čs. trikoloru. — Týdeník *Vyšehrad* v čís. z 24. října, věnovaném Slezsku, otiskl vzornou kresbu znaku Slezska (žel, že bez klenoty a krydel) od B. Štorma. Týž list z 31. října otiskl rovněž Štormovu heraldickou kresbu, goticky odhmotněnou. — *Hlas osvobozených* z 25. října uveřejnil dvě kresby s motivem československého lva. — Týdeník *Beseda* ozdobil první stranu svého čísla z 26. října fotografií kamenného lva z Památníku odboje (jež byla v slavnostních číslech časopisů k 28. říjnu 1945 mnohokrát použita). Na str. 4 obsahuje totéž číslo Besedy článek J. Šmejkalů „Čest padlým, sláva vítězům“; je to nehrubě přehledně vyprávění o čs. významnáních, provázené fotografiemi několika dekorací. Týdeník *Květen* z 26. října má na první straně opět lva z Památníku. Na str. 5 je graficky znázorněno složení Národního shromáždění; země Republiky jsou naznačeny pěkně kreslenými erbovními znameními. Zato poslední strana *Května* nepotěší; je celá zabarvená jako státní vlajka, ale modrý klín je šeredně krátký. — Také týdeník *Svět* z 28. října na první i poslední straně má obraz kamenného lva z Památníku odboje, uvnitř čísla pak reprodukcii vojenského odznaku s malým státním znakem. — *Svobodné slovo* z 28. října uveřejnilo kursivku F. Klátily „Český lev nad Prahou“, v níž jest oceněn smysl a význam českého znaku. — Deník *Svobodné Československo* občas přináší zvláštní rubriku pro Moravu a Slezsko, jejíž záhlaví jest ozdobeno znaky obou zemí.

Den 28. října 1945 byl pozdraven všemi časopisy, ale heraldika zvláště potěšilo, že při tom přemnohé z nich vzpomněly znaku Republiky nebo její vlajky.

Z tisku neperiodického nutno upozornit na krásně vypravenou knížku „Ústava SSSR“ (Praha 1945), obsahující základní zákon Svazu; hlava XII jedná o znamení a vlajce, znamení pak je vyobrazeno na obálce knížky. Znamení a vlajce SSSR věnujeme zvláštní stať v tomto Heraldickém dopise. — Redakci V. Žižky bylo v Košicích 1945 vydáno dílo „Bojující Československo“, jež obsahuje dokumenty k dějinám naší vlasti z let 1938-45. Předšádka knihy jest ozdobena opakujícím se negativním obrazem malého státního znaku. Frontispice však odnímá chuť vůbec dílem i jen listovat. Je tam vyobrazen malý znak Republiky - bílý lev v modrém štítu. Je trestuhodnou opovržlivostí takto mřít barvu státního znaku, ale to není vše: slovenský srdeční štít je celý bílý; perspektivou je naznačena síla (tlouška) hlavního štítu, ale tak, že divák na štít shlíží, místo aby k němu vzhlížel; do štítu je vražena žerď s praporem, obě opět vadně kresleno. Tiráž k tomu praví: „Frontispie (tisková chyba nebo hloupost?) je originální litografie H. Viktorinové.“ Jest opravdu originální! — Klub č. turistů vydal řadu stručných průvodců po českých hradech. Při popisu hradu Točnicku je zmínka o zemských znacích na jedné z hradních bran. V průvodci po Lichnici je znítka o znaku Smila ze Světlíku (Lichtenburku); mluví se i o tom, že Lichtenburkové měli právo pečeti červeným voskem.

Světový studentský kongres 17. XI. v Praze vydal řadu propagačních plakátů, z nichž jeden obsahuje velký obraz červené pečeti Karlovy university.

Národní svátek 28. X. 1945, slavený zase po prvé ve svobodné vlasti, byl všude pozdraven heraldickými dekoracemi. Heraldik by si přál vidět více vlajek nežli praporů a trikolor, a více přesnosti v zobrazování státních symbolů. Leč i tak bylo radostno pozorovat, jak vzrostla úcta a láska k znaku Republiky.

Svatováclavská koruna a ostatní korunovací klenoty byly zase po 16 letech veřejně vystaveny v katedrále Sv. Víta na Hradčanech ve dnech 26. - 31. října 1945. Desetitisíce lidí se tak mohly přesvědčit, že klenoty beze škody přečkaly bouřlivá léta druhé světové války a že ani německé barbarství, hrabivost a nenávisť se neodvážily jich dotknout. Při výstavě klenotů jsme si s pohnutím uvědomovali, jaká úžasná síla je zakleta do Svatováclavské koruny, k níž se stejnými pocity hledí člověk gotický i současný, před níž se skláněl arcibiskup Arnošt z Pardubic se stejnou úctou, jako se dnes před ní sklání ministr Zdeněk Nejedlý. Je to úžasný oblouk časového i myšlenkového rozpětí od gotiky ke komunismu. A nad ním září drahý kov a drahé kameny Karlovy koruny, heraldického znamení svrchovanosti českého státu.

Znamení a vlajka SSSR. Ústava či základní zákon SSSR jedná v hlavě XII o znamení a vlajce, a to ve dvou člancích:

Čl. 143. Státní znak Svazu sovětských socialistických republik tvoří srp a kladivo na zeměkouli, vyobrazené v paprscích slunce a lemované klasy, s nápisem v jazycích svazových republik: „Proletáři všech zemí, spojte se!“ Nahoře je pětipaprscitá hvězda.

Čl. 144. Státní vlajka Svazu sovětských socialistických republik je z červeného plátna; v jejím horním rohu u žerdi je vyobrazen zlatý srp a kladivo a nad nimi červená pětipaprscitá hvězda se zlatou obrubou. Poměr šířky k délce je 1 : 2.

Z čl. 143 je zřejmo, že to, co ústava nazývá znakem, není znak ve smyslu evropské heraldiky. Je to pouhé znamení či značka, protože není na štítu a nemá tinktur.

Za to vlajka je článkem 144 určena ve shodě s mezinárodními zvyklostmi. Z tohoto článku lze čerpat poučení, že ten, kdo u nás chce vzdát poctu spojenému SSSR, nemůže tak učinit vyvěšením pouhé červené vlajky nebo praporu, nýbrž jen tak, že vyvěsí vlajku správných rozměrů s obrazy zlatého srpů, kladiva a červené, zlatě lemované hvězdy, jak určuje ústava. Nutno ovšem upozornit, že vyvěsí-li vlajku jiného státu, jsme povinni vztýčit též vlajku československou, a to na čestném místě, tedy vpravo, na nejvyšším stožáru nebo pod. — J. M.

Německá universita v Praze se navždy zrušuje jako ústav nepřátelský českému národu.

- Z dekretu presidenta Republiky z 18. října 1945. -